

Uchwała z dnia 17 lipca 2007 r., III CZP 57/07

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący)

Sędzia SN Gerard Bieniek

Sędzia SN Elżbieta Skowrońska-Bocian (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Małgorzaty M. przeciwko Aleksandrze R. o zwolnienie spod egzekucji, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 17 lipca 2007 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Szczecinie postanowieniem z dnia 22 stycznia 2007 r.:

„Czy termin określony w przepisie art. 841 § 3 k.p.c. stosuje się do postępowań egzekucyjnych wszczętych przed wejściem w życie przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804), tj. przed dniem 5 lutego 2005 r.?”

podjął uchwałę:

Termin określony w art. 841 § 3 k.p.c. ma zastosowanie do powództw uregulowanych w art. 841 § 1 k.p.c. także wówczas, gdy zajęcie przedmiotu należącego do osoby trzeciej nastąpiło w postępowaniu egzekucyjnym wszczętym przed wejściem w życie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804). W takiej sytuacji termin biegnie od dnia wejścia w życie wymienionej ustawy.

Uzasadnienie

W uzasadnieniu postanowienia o przedstawieniu zagadnienia prawnego wskazano, że w sytuacji, w której postępowanie egzekucyjne zostało wszczęte przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804 – dalej: "ustawa nowelizująca"), natomiast powództwo o zwolnienie zajętego

przedmiotu spod egzekucji wniesiono po wejściu tej ustawy w życie, powstaje problem, czy znajduje zastosowanie termin określony w art. 841 § 3 k.p.c. Sąd wskazał, że zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r., postępowania zabezpieczające i egzekucyjne wszczęte przed dniem wejścia ustawy w życie toczą się według przepisów dotychczasowych. Umieszczenie art. 841 k.p.c. wśród przepisów normujących postępowanie egzekucyjne może świadczyć o tym, że powództwo przeciwegzekucyjne powinno być rozpoznawane na podstawie stanu prawnego obowiązującego w chwili jego wniesienia. W konsekwencji osoba występująca z takim powództwem nie byłaby związana terminem określonym w art. 841 § 3 k.p.c. Przyjęcie takiego poglądu jest uzasadnione, gdyż w przeciwnym razie osoba, której prawa zostały naruszone w postępowaniu egzekucyjnym przez zajęcie rzeczy, pozbawiona zostałaby możliwości skutecznej ochrony.

Z drugiej jednak strony powództwo uregulowane w art. 841 k.p.c. nie stanowi fragmentu postępowania egzekucyjnego, lecz ma prowadzić do zniweczenia toczącej się egzekucji. Wykładnia funkcjonalna wymienionego przepisu przemawia więc za przyjęciem, że jego celem jest zablokowanie możliwości kwestionowania tytułu wykonawczego bez ograniczeń czasowych. Oznaczałoby to wykluczenie możliwości stosowania przepisów obowiązujących przed dniem 5 lutego 2005 r., zwłaszcza że art. 7 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. wyraźnie obejmuje swą dyspozycją postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające. Za takim stanowiskiem przemawia również sześciomiesięczna *vacatio legis* tej ustawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W obrębie przedstawionego zagadnienia prawnego podstawowym problemem jest charakter prawny terminu wprowadzonego do art. 841 k.p.c.; zgodnie z dodanym do tego artykułu § 3, powództwo osoby trzeciej o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji ma być wniesione w terminie miesiąca od dnia dowiedzenia się o naruszeniu prawa, chyba że inny termin przewidziano w przepisach odrębnych.

Zgodnie z powszechnie przyjętym zapatrywaniem, umiejscowienie danej normy prawnej nie przesądza jej charakteru. W kodeksie postępowania cywilnego znajdują się normy materialnoprawne, a w kodeksie cywilnym normy o charakterze procesowym, samo więc umiejscowienie uregulowania zawartego w art. 841 § 3 w kodeksie postępowania cywilnego nie przesądza procesowego charakteru tego przepisu i – co za tym idzie – charakteru terminu w nim przewidzianego. Należy

zatem rozważyć, czy miesięczny termin do wniesienia powództwa o zwolnienie od egzekucji jest terminem procesowym, czy też terminem materialnoprawnym.

W literaturze dominuje pogląd, że termin ten jest terminem prawa materialnego, a mówiąc bardziej precyzyjnie – terminem prekluzji sądowej. Stanowisko należy podzielić. Wprawdzie w dotychczasowym orzecznictwie problem oceny charakteru prawnego terminu określonego w art. 841 § 3 k.p.c. nie był analizowany wprost, ale Sąd Najwyższy odnosił się do sytuacji zbliżonych konstrukcyjnie. W wyroku z dnia 9 października 1964 r., I CR 313/64 (OSNCP 1965, nr 9, poz. 147) uznano, że termin roczny przewidziany w art. 38 § 3 ustawy z dnia 17 lutego 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach (Dz.U. Nr 12, poz. 61 ze zm.), niewystępujący wcześniej, mógł mieć zastosowanie do uchwał walnych zgromadzeń zapadłych pod rządem poprzednio obowiązujących przepisów, ale musiał być liczony od dnia wejścia w życie nowej ustawy. W postanowieniu z dnia 3 marca 1965 r., I CZ 30/65 (nie publ.) Sąd Najwyższy rozważał stosowanie terminu do wytoczenia powództwa o obalenie domniemania własności rzeczy przewidzianego w art. 6 § 3 ustawy z dnia 21 stycznia 1958 r. o wzmożeniu ochrony mienia społecznego (Dz.U. nr 4, poz. 11). Termin ten został dodany przepisem art. XIV pkt 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43 poz. 297 – dalej: "p.w.k.p.c."). Sąd Najwyższy przesądził na wstępie, że wskazany przepis wyraża normę prawa materialnego, a także, jak wynika z dalszych wywodów, przyjął, iż wprowadzony termin dotyczy także osób, które dowiedziały się o naruszeniu przez zabezpieczenie lub egzekucję ich praw przed wejściem w życie art. XIV pkt 1 p.w.k.p.c. Podkreślono także, że do stosunków prawnych powstałych pod rządem poprzednio obowiązujących przepisów bieg wprowadzonego terminu należy liczyć od dnia wejścia w życie kodeksu postępowania cywilnego. W nowszym orzecznictwie analizowany był sposób obliczania rocznego terminu przewidzianego w art. 377 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm. – dalej: "Pr.u.n."). W uchwale z dnia 22 marca 2006 r., III CZP 13/06 (OSNC 2007, nr 1, poz. 8) Sąd Najwyższy przesądził, że rozważany problem nie może zostać rozwiązany z zastosowaniem normy intertemporalnej wywiezionej z art. 540 Pr.u.n., gdyż termin określony w art. 377 Pr.u.n. jest materialnym terminem prekluzyjnym.

Reasumując, wprowadzony w art. 841 § 3 k.p.c. miesięczny termin do wytoczenia powództwa o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji jest terminem prawa materialnego, a co za tym idzie, jego niezachowanie nie pociąga za sobą odrzucenia pozwu, lecz oddalenie powództwa. Wskazany termin jest bowiem jedną z przesłanek skuteczności zgłoszonego przez osobę trzecią, której prawa zostały naruszone, żądania zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji. Za materialnym charakterem omawianego terminu przemawia także okoliczność, że ogranicza on możliwość skorzystania z uprawnienia zmierzającego do ochrony naruszonego prawa, przede wszystkim prawa własności. Należy przyjąć, że zajęcie w toku postępowania egzekucyjnego przedmiotu, do którego prawo służy innej osobie niż dłużnik egzekwowany, jest naruszeniem prawa tej osoby. W rozważanej sytuacji właściciel zajętego przedmiotu nie może skorzystać z instrumentów ochrony własności przewidzianych w kodeksie cywilnym, gdyż ustawa daje komornikowi kompetencję do dokonania zajęcia w toku postępowania egzekucyjnego, a ponadto dokonanie zajęcia nie pociąga za sobą utraty władztwa nad rzeczą. Środkiem ochrony naruszonych praw jest natomiast powództwo o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji (art. 841 § 1, art. 842 § 1 k.p.c.). Skuteczność takiego powództwa uzależniona jest jednak od zachowania określonego ustawą terminu do jego wniesienia.

Skoro termin określony w art. 841 § 3 k.p.c. jest terminem prawa materialnego, nie może mieć do niego zastosowania norma prawa międzyczasowego wynikająca z art. 7 ustawy nowelizującej, przepis ten dotyczy bowiem toku postępowania zabezpieczającego i egzekucyjnego. Termin prawa materialnego odnoszący się do powództwa o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji nie może być uważany za element toku postępowania egzekucyjnego. Postępowania wszczętego takim powództwem nie można utożsamiać z postępowaniem egzekucyjnym lub kwalifikować jako czynność postępowania egzekucyjnego. Dodatkowo należy także zauważyć, że z art. 7 ustawy nowelizującej nie można wywieść normy prawa intertemporalnego o charakterze uniwersalnym, obejmującej wszystkie przepisy tej ustawy.

Przesądzenie charakteru omawianego terminu oraz wykluczenie możliwości stosowania art. 7 ustawy nowelizującej do sytuacji, w której zajęcie przedmiotu należącego do osoby trzeciej nastąpiło w toku postępowania egzekucyjnego wszczętego przed dniem 5 lutego 2005 r., a powództwo o zwolnienie zajętego

przedmiotu od egzekucji wytoczono po tym dniu, pociąga za sobą konieczność odnalezienia normy prawa międzyczasowego pozwalającej na rozstrzygnięcie analizowanego problemu. Materialnoprawny charakter umożliwia prowadzenie takich poszukiwań w przepisach ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm. – dalej: "p.w.k.c."). W orzecznictwie, a także w doktrynie, nie jest kwestionowane stanowisko, że wobec braku w polskim systemie prawnym ogólnej regulacji prawa międzyczasowego, funkcję takich norm o charakterze ogólnym należy przypisać normom wynikającym z przepisów wprowadzających kodeks cywilny. Uzasadnione jest zatem odwołanie się do regulacji dotyczących terminów zawartych w tym akcie prawnym.

W przepisach wprowadzających kodeks cywilny zawarte zostały uregulowania dotyczące terminów przedawnienia, które znajdują odpowiednie zastosowanie do terminów zawitych (art. XXXVI). W odniesieniu do terminów przedawnienia generalną zasadą jest, że do roszczeń nieprzedawnionych należy stosować przepisy nowego prawa. Jeżeli jednak termin przedawnienia przewidziany w nowej ustawie jest krótszy, to jego bieg rozpoczyna się w dniu wejścia w życie ustawy nowej (art. XXXV). Zawarta w powołanych przepisach regulacja nie rozstrzyga jednak wprost sytuacji, kiedy ustawodawca wprowadza nieistniejący wcześniej termin (przedawnienia, prekluzyjny ograniczający realizację jakiegoś prawa); należy wówczas przyjąć, że wprowadzony termin znajduje zastosowanie także do roszczeń lub innych praw powstałych przed wejściem nowej ustawy w życie, jednak bieg tego terminu rozpoczyna się w dniu wejścia w życie ustawy nowej.

Termin określony w art. 841 § 3 k.p.c. został wprowadzony do systemu prawnego w dniu 5 lutego 2005 r. Wcześniej możliwość wytoczenia powództwa o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji nie była ograniczona żadnym terminem, konsekwentnie trzeba zatem przyjąć, że dowiedzenie się przez osobę trzecią o naruszeniu jej praw na skutek zajęcia przed dniem 5 lutego 2005 r. nie eliminuje możliwości objęcia przysługującego jej żądania o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji terminem zawitym wprowadzonym art. 841 § 3 k.p.c. Jednak, aby uniknąć sytuacji, w których termin upłynie wcześniej niż dla innych uprawnionych (w skrajnych przypadkach dzień po wejściu w życie nowej ustawy, czy wręcz przed jej wejściem w życie), jego bieg rozpoczyna się z dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej. Oczywiście, art. 841 § 3 k.p.c. znajduje zastosowanie w sytuacjach, w których osoba trzecia dowiedziała się o naruszeniu jej praw już po

wejściu w życie ustawy nowelizującej, a bieg terminu określonego w art. 841 § 3 k.p.c. rozpoczyna się w dniu powzięcia takiej wiadomości.

Przyjęte rozwiązanie daje się obronić także z aksjologicznego punktu widzenia; (...) nie narusza zasady ochrony praw nabytych, nie podważa zaufania do systemu prawnego, a także nie godzi w zasadę równości. Do naruszenia tej zasady mogłoby dojść jedynie wówczas, gdyby termin do wytoczenia powództwa o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji był krótszy w odniesieniu do osób, które powzięły wiadomość o naruszeniu ich praw pod rządami dawnej ustawy, niż dla osób, które taką wiadomość powzięły już pod rządami nowych przepisów.

Proponowane rozwiązanie może prowokować do postawienia zarzutu, że przepisowi art. 841 § 3 k.p.c. nadana zostaje moc wsteczna, co godzi w zasadę nieretroakcji (por. art. 3 k.c.), nie oznacza to jednak konieczności jego odrzucenia. Po pierwsze, nawet przy przyjęciu wstecznego działania prawa, pozostaje ono w ramach wyznaczonych ustawą (art. XXXV pkt 2 p.w.k.c. w związku z art. 3 *in fine* k.c.). Po drugie, w wypowiedziach dotyczących prawa międzyczasowego odnoszących się do terminów przedawnienia i zasiedzenia zwraca się uwagę, że w niektórych sytuacjach realizacja faktu prawnego wymaga pewnego czasu i może rozpocząć się pod rządami jednych przepisów, a dobiec końca w innym stanie prawnym. Wiązanie skutków prawnych przewidzianych przez nowe przepisy merytoryczne z tego rodzaju faktami zwykle nie jest uważane za wsteczne działanie prawa, ponieważ fakt istotny następuje już po wejściu w życie nowej ustawy i tym samym nie może być uważany za wsteczny. Po trzecie, pominięcie faktu powzięcia wiadomości o naruszeniu prawa z tego powodu, że miał on miejsce przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, prowadzi do rezultatów, które należy ocenić jako sztuczne. Jeśli bowiem osoba trzecia dowiedziała się o naruszeniu jej prawa w tym okresie, to wiedzę taką miała również w dniu wejścia ustawy w życie, brak zaś racji, dla których do tej wiedzy nie należy przywiązywać znaczenia zgodnie z art. 841 § 3 k.p.c. Przepis art. 841 § 3 k.p.c. dotyczy zatem także sytuacji, w których dowiedzenie się o naruszeniu prawa miało miejsce przed jego wejściem w życie, jednak miesięczny termin należy wówczas liczyć od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak wyżej (art. 390 k.p.c.).

